

Orthopedagogisch Behandelcentrum
Noord-Holland
Voor Licht Verstandelijk Gehandicapte
Jeugdigen

Bruggen congres Meervaart Amsterdam 10 mei 2007
Door: Joop Boukes en Gerard Kocken

“We kunnen er toch over praten!?”

In dialoog met jongeren met 'Langzaam Vormend Gedrag'

WEDERZIJDSE BEWUSTWORDING

Herkennt u dit ?

" De vorige keer heb je het ook verknald, hoe kan ik er van op aan dat het nu wel goed gaat"

Praten? Ik heb nu geen tijd, je ziet toch dat ik het druk heb...

Hoe vaak heb ik je dit nu al aan je uitgelegd?

" Heb ik net iets geregeld kom je weer met iets nieuws"

" Waarom wil je dat niet, wat ben jij een slappeling"

" Dat kan je wel willen, maar dat kun je toch niet".

Het toepassen van de dialoog in de
orthopedagogische praktijk:

*Tijdens elke communicatie erkennen
van de eigen en actieve positie van het
kind.*

Doelstelling van de presentatie

- Informeren ontstaansgeschiedenis;
- Effect van bejegening op de ontwikkeling van de hersenen;
- Effecten van de opvoeding op het gedrag;

- Verbanden leggen tussen theorie en praktijk;
- Nadenken over de kernbegrippen binnen de dialoog;
- Bewustwording van jezelf in het dialogisch proces;

Ontstaansgeschiedenis

- **SGS-methodiek**
- **Sociaal-competentiemodel**
- **Dialogische benadering**

Biologische veranderingen na mishandeling en emotionele verwaarlozing in de kindertijd

Uit: Hoe schadelijk is chronische traumatisering in de kindertijd? Congres Amersfoort 23 maart 2007

Bij affectieve verwaarlozing op jonge leeftijd treden sterke neurobiologische veranderingen op (Hippocampus). Deze disfunctie kan levenslang blijven bestaan. Deze kunnen o.a. effect hebben op de ontwikkeling van de persoonlijkheid. (Den Boer, 2007)

Effecten van de opvoeding op gedrag

- Diverse ervaringen met eerder sociale interacties leiden tot bepaalde vaste denkpatronen
- Deze zijn van invloed op de cognitieve stappen die men zet.

Effecten van de opvoeding: Probleemgedrag

- Laag zelfbeeld, onvoldoende zelfbeschikking, gebrekkige mogelijkheid tot zelfhandhaving leiden tot probleemgedrag.
- Ervaringen uit onze kindertijd zijn van doorslaggevende invloed op ons latere leven. Structurele miskennen van onze natuurlijke verwachtingen en - streven hebben invloed op levenslust en positivisme. Ontkenning, onveiligheid, onzekerheid, angst en vertwijfeling leiden tot de vorming van een onecht-ik en zijn een aanzet tot psychische problematiek (Stroecken 2001)

Executieve functie (EF)

EF → het toepassen van denkstrategieën, waardoor denkprocessen en gedragspatronen geïnitieerd en gecontroleerd worden (Barkely e.a. 1997)

Tijdens de ontwikkeling van de prefrontale hersengebieden worden (LVG) kinderen vaak blootgesteld aan negatieve luxerende factoren zoals perinatale problematiek, pedagogische- en lichamelijke verwaarlozing (Ponsioen, 2001)

LVG Langzaam Vormend Gedrag houdt in dat:

- Sociale situaties niet goed worden ingeschat;
- Er meer bedenktijd nodig is;
- Het komen tot inzicht komen langer duurt;
- Het tijd vergt totdat er (adequate) verbanden gelegd worden;
- Het veel oefenmomenten vraagt voordat er een ontwikkelingsstap gezet wordt;
- Vallen en opstaan nodig is om tot inzicht te komen;
- Er sprake is van zelfoverschatting/ zelfonderschatting;

Hersenfunctie en sociale cognities

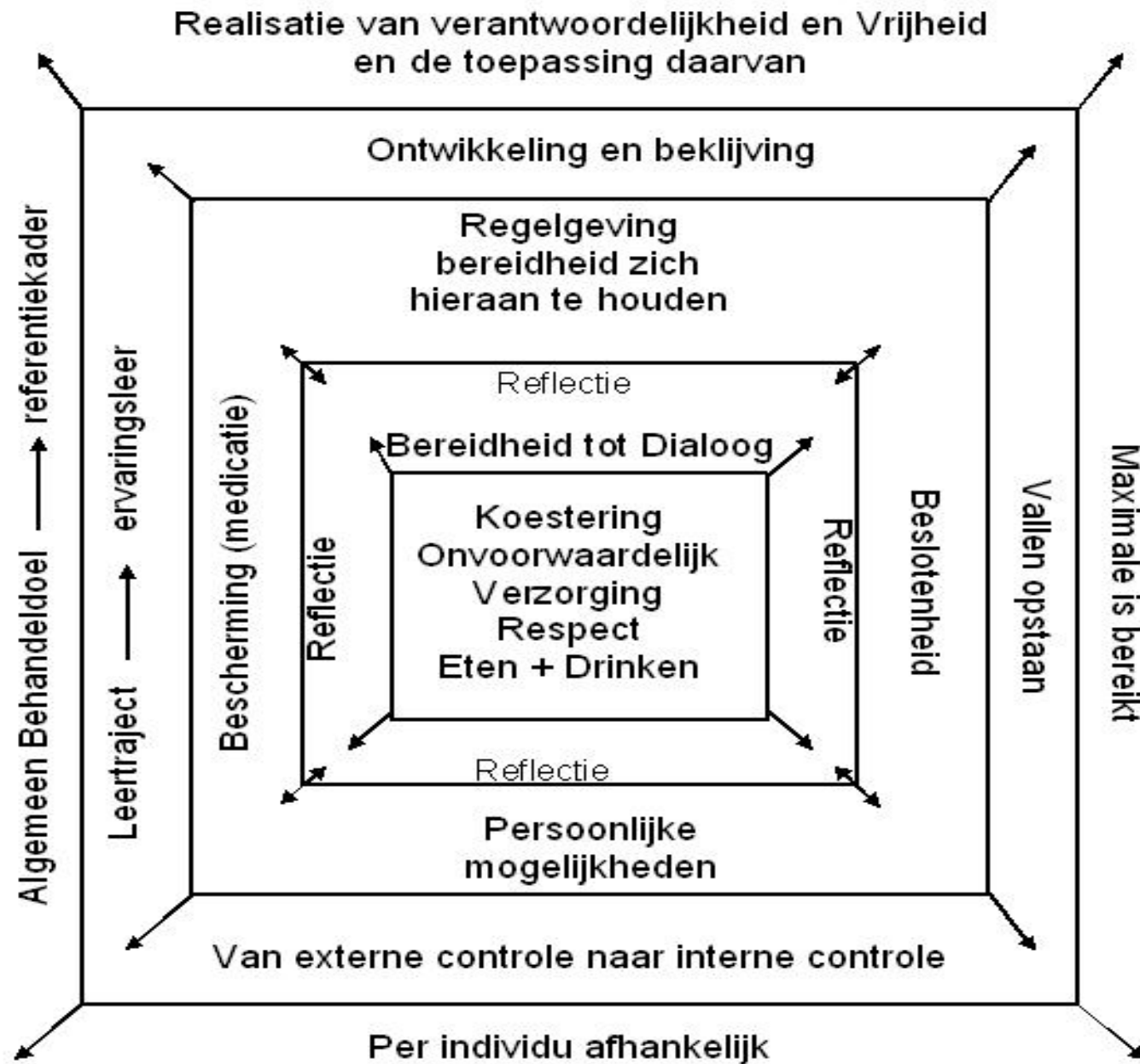

- Hypothese uit Sociaal Informatie Verwerking (SIV-model): `Gedrag wordt bepaald door de manier waarop sociale informatie wordt verwerkt en opgelost`. Dus wanneer een kind informatie vijandig interpreteert, bedenkt hij eerder agressieve oplossingen en vindt deze ook de beste. Hij komt zo dus eerder tot agressief gedrag. (Crick&Dodge, 1994)
- LVG-jongeren zijn goed in staat tot responsinhibitie, tot mentale flexibiliteit en het benutten van het werkgeheugen. Om de condities te bepalen waaronder dit geschiedt dient de EF in de sociale context bestudeerd te worden. (Ponsioen, 2001)

Kernpunten bij de behandeling van chronische traumatisering

- **Opbouw van vertrouwen is essentieel;**
- **Schending van vertrouwen is destructief;**
- **Schending van vertrouwen leidt tot onaangepast gedrag en kan leiden tot (toename van) psychische klachten**

Ontwikkelingstaken/ leefgebieden

Momenten voor de dialoog

Belemmeringen in de dialoog: (inhoud van de cursus)

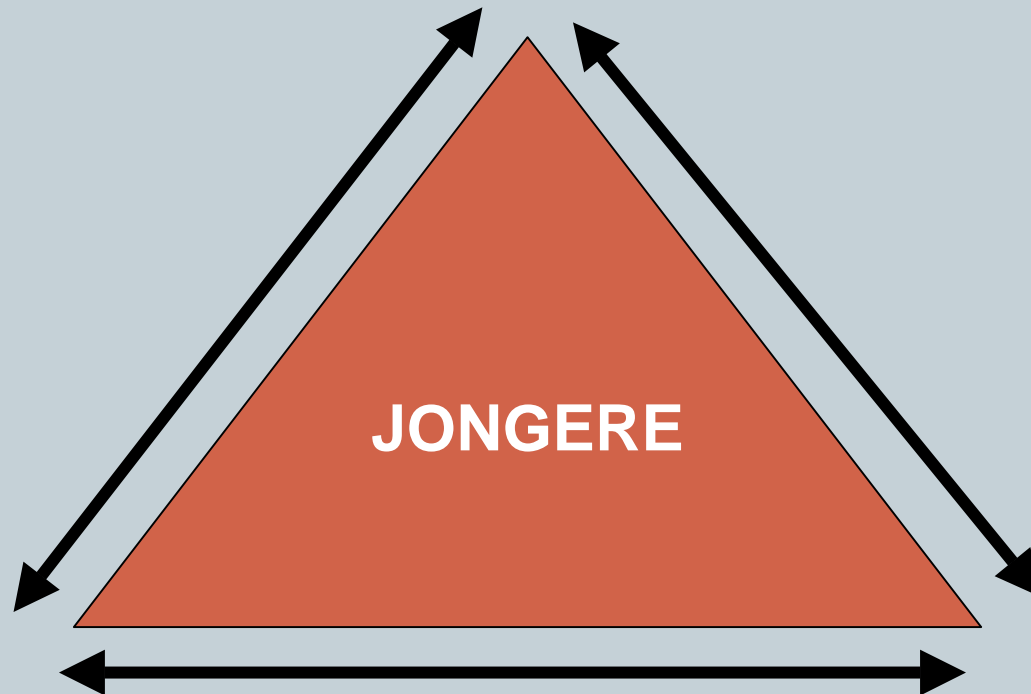
- Jongere voelt zich incompetent
- Hulpverlener neemt het probleem over
- Praten met een jij-boodschap
- Te veel vragen stellen
- Het spanningsveld in de dialoog

Het spanningsveld in de dialoog

(bij het creëren van opvoedmogelijkheden)

Opvoeding/bescherming

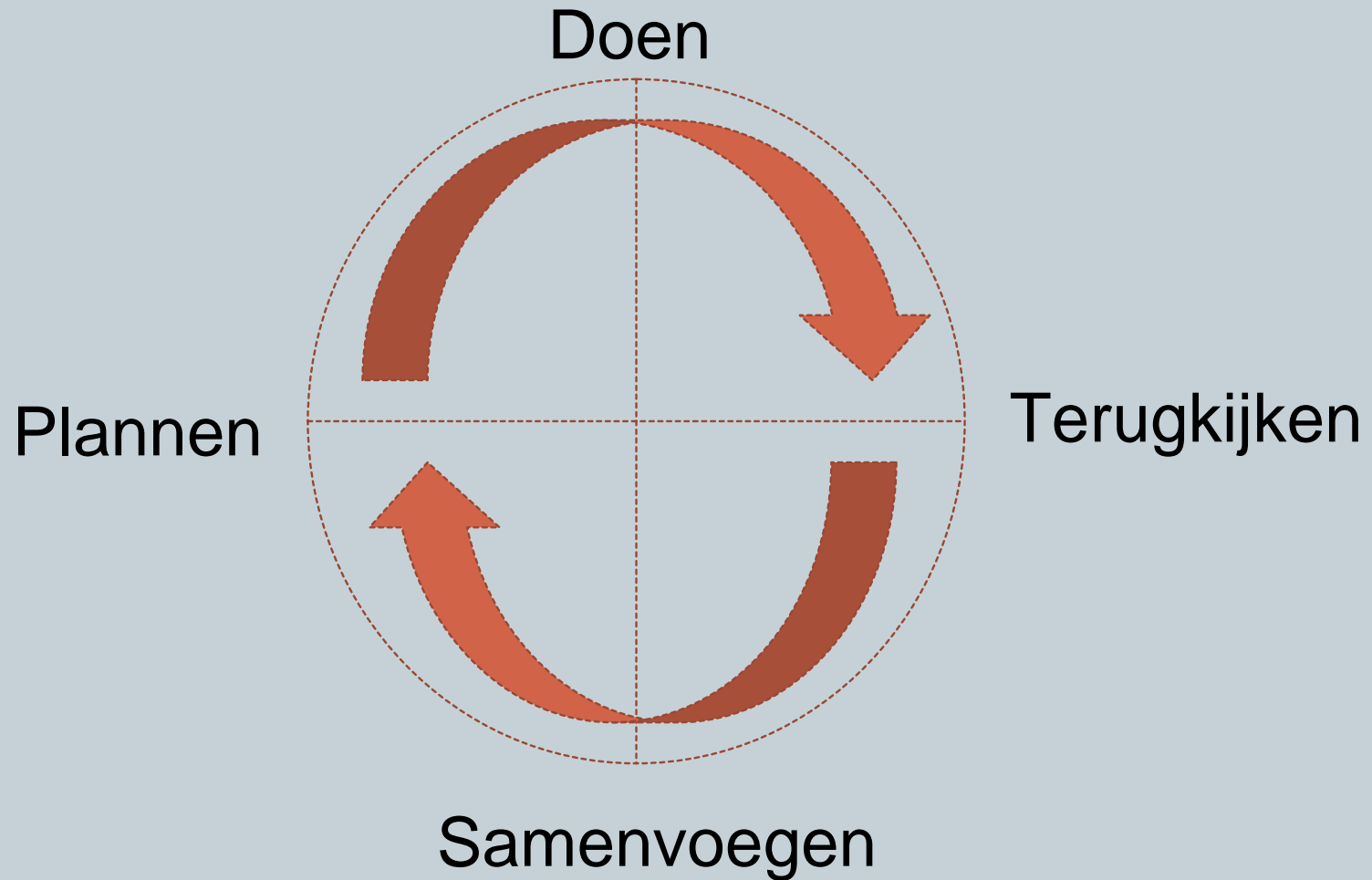

Behandeling

Groepsleiding

(eigen waarden/normen/emoties/referentiekader)

Leercirkel van Kolb

Leer- en vormingsprocessen

- ***Conditioneren***

is een leerproces waarin een bepaald gedrag wordt aangeleerd middels het belonen van gewenst- en het bestraffen van ongewenst gedrag.

- ***Semantisch leren***

is proces waarin op een eenzijdige (monologische) wijze bestaande kennis en inzichten worden overgedragen en vervolgens getoetst. Dit leren wordt ook wel *reproductief leren* genoemd.

- ***Creatief leren***

is een proces waarin op een dialogische wijze aangeboden informatie getransformeerd wordt in betekenisvolle kennis. Het transformeren van informatie tot betekenisvolle kennis wordt ook wel *identiteitsleren* genoemd.

De kracht van het creatief leren

De kracht van creatief leren is dat het gewenste gedrag geïnternaliseerd wordt en daardoor niet alleen stabiel is (omdat het een onlosmakelijk deel van de persoonlijkheid is) maar ook (om dezelfde reden) toe te passen is in nieuwe contexten.

De uitdaging van creatief leren!

De uitdaging bij deze vorm van leren is dat hij alleen optreedt wanneer er sprake is van een *uiterst krachtige leeromgeving*.

De belangrijkste reden hiervoor is dat mensen niet uit zichzelf gemotiveerd zijn tot creatief leren, omdat dit veel *onzekerheid* oproept.

Vormen van communicatie tijdens het opvoedproces: De kracht van de juiste afwisseling

- **Het directieve gesprek**

→ het accent ligt op externe controle/ bescherming/
directe aansturing

- **Het informele gesprek**

→ het accent ligt op ontspanning/ bestendiging

- **De dialoog**

→ het accent ligt op de vergroting van interne controle/
inzicht/ perspectief

- **De innerlijke dialoog**

→ het accent ligt op de communicatie in jezelf, rekening
houdend het (in)zicht van de ander.

Empowerment

Empowerment is het stimuleren van de kwaliteiten die de jongere de basis verschaffen zijn leven van alledag zelfstandig te sturen.

Empowerment omvat:

Het actief stimuleren van:

- de eigen meningsvorming
- het eigen inzicht
- het opkomen voor jezelf
- keuzevrijheid en keuzegedrag
- beslissingsrecht
- een positief zelfbeeld
- het gedrag dat goed is ingezet

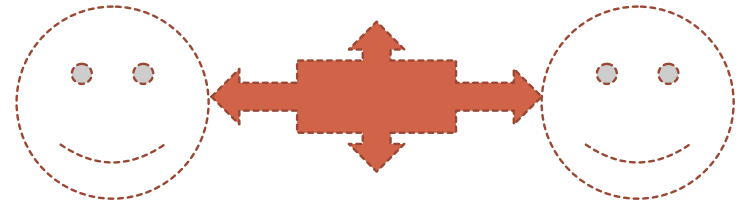
Kernbegrippen in de dialoog

Ontleend aan: Dialoog aan de basis van zelfsturing (C. van den Berg, 2003)

- **Dialoog is tweespraak of samenspraak**
- **Wederzijds weten**
- **Horen versus luisteren**
- **Verstaan versus begrijpen**
- **Vragen stellen/ benieuwd zijn in de ander**
- **Meta communicatie**

Dialogopartners

- **Onderzoeken een kwestie**
- **Geven elkaar de ruimte**
- **Stellen vragen om elkaar te begrijpen**
- **Vatten elkaar samen**
- **Zeggen alleen wat ze werkelijk vinden**
- **Spreeken zo begrijpelijk mogelijk**
- **Streven naar wederzijds begrip**
- **Geven elkaar argumenten**
- **Verplichten tot consensus**

Vier stappen in een dialoog

1. Vertel kort waar je feitelijk naar streeft.
2. De ander stelt verhelderingsvragen.
Geen suggesties of waardeoordelen geven.
3. Verplaats je in de ander.
Wat zou de situatie voor jou betekenen?
4. Formuleer beide de essentie zoals jullie deze ervaren.
Spreek uit wat er volgens jullie echt nodig is.

Dialogvaardigheden

- Ik geef mijn mening weer op een duidelijke en bondige manier.
- Ik luister actief naar de ander zonder hem/ haar te onderbreken.
- Ik stel begrijpelijke vragen, op een gepaste manier.
- Ik kan mijn mening, mijn interpretaties en commentaar inhouden tot het moment dat dit gepast is.
- Ik heb mijn eigen gevoelens onder controle.
- Ik kijk regelmatig naar het effect van wat ik zeg of doe.
- Ik heb aandacht voor de betrokkenheid en de belangen van de ander.
- Ik trap niet in de verschillende valkuilen als om “hulp te bieden” en te “redden”.
- Ik heb zicht op mijn eigen eenzijdigheid in het gesprek.

Tips voor het bouwen van een goede dialoog

- Denk met de ander, niet tegen elkaar. Denk samen!
- Neem de tijd. Een dialoog is een vorm van ‘opbouwend denken’, gericht op diepgang.
- Luister, stel vragen, verplaats je in de ander.
- Streef niet naar een beslissing, maar kweek begrip en krijg zicht op elkaars denkbeelden.
- Onderzoek de onderliggende redenen, waarden of visies van een probleem, fixeer niet op oplossingen.
- Maak ruimte voor nieuwe inzichten, ga voorbij het oude denken.

provocatie

dialogiseren voor gevorderden

Voorwaarden:

- Zicht hebben op de gesteldheid van de jongere
- Integriteit als uitgangspunt
- Positieve kwaliteit van de relatie
- Beheersing tegenoverdracht en emoties

provocatieve interventie

- er is sprake van een krachtige, ontregelende beïnvloeding
- er is een moment van verrassing
- de beïnvloeding is direct, prikkelend en sturend
- ze noodzaakt tot bezinning
- ontsnapping is moeilijk, zo niet onmogelijk
- het beoogde effect is zelfonderzoek en/of gedragsverandering
- wil de eigen herstelkrachten van de jongere oproepen

Tip! Werk met beeldspraak

- Via beelden wordt minder gesanctioneerd een emotie, een ervaring, of een herinnering benoemd, dan wanneer dit gebeurt via de verbale uitdrukking
- Beelden zijn creaties van indrukken; de indruk, de inprenting, die achterblijft ergens in het psychische veld van de cliënt
- Door over te schakelen van de spreektaal naar de beeldtaal ontstaat een geschikte opening voor een bredere verdieping

Doet u dit, in uw gesprekken?

Ik heb geduld en laat stilte toe!

Ik heb mijn gevoelens onder controle!

Mijn eigen referentiekader is niet storend of bepalend!

Ik verplaats me in de positie van de ander!

Ik denk en praat **samen** met de jongeren!

Ik geef geen waardeoordelen over de jongeren!

Resumé

- Dialoog is een intentie
  - Denk samen
  - Dialoog is constructieve tweespraak
  - Dialoog is erkenning
  - Dialoog is empowerend
-
- Er zijn geen pasklare oplossingen
  - Neem verantwoorde risico's

